

viii = Idem, van de bespreking van de begeleidingsgroep op 2 juli 1981.

Aanwezig waren naast dr. L. de Jong de bovengenoemde leden van de begeleidingsgroep, behalve dhr. Van der Leeuw en mr. Verdam.

viv = Idem, van de bespreking van de begeleidingsgroep op 26 augustus 1981.

Aanwezig waren de hierboven genoemde leden van de begeleidingsgroep, behalve prof. Klein. Tijdens deze bespreking werd dr. In 't Veld als lid in de commissie opgenomen.

vv = Verslag van de bespreking op 8 april 1982.

Aanwezig waren naast dr. L. de Jong alle hierbovengenoemde leden van de begeleidingsgroep, behalve dr. In 't Veld en prof. jhr. Van Winter.

1. Algemene opmerkingen en kritiek

Het deel waarmee De Jong zijn geschiedschrijving van bezet Nederland afsloot verscheen onder de titel *Het laatste jaar* in twee delen, verdeeld over vier banden in december 1980 (IOA), december 1981 (IOB, eerste helft) en september 1982 (IOB, tweede helft). In deze boeken kwamen alle lijnen die de auteur in de voorgaande delen had uitgezet weer samen: De Jong knoopte beurtelings aan bij de chronologische delen over de bezetting, bij zijn studie over de gevangenen en gedeporteerden en bij het Londense deel. De montage van het geheel gaf de meelezers aanleiding tot een groot aantal opmerkingen. Met name Brugmans pleitte ervoor dat De Jong meer zou knippen in het hem ter beschikking staande materiaal. De opzet en de strekking van het geschiedverhaal boden echter veel minder stof tot discussie. De belangrijkste punten van kritiek hadden betrekking op de beoordeling van het beleid van de regering in Londen, in het bijzonder met betrekking tot de terugkeer naar bevrijd Nederland, op de problemen rond de coördinatie van de illegaliteit en op de weergave van de toestand tijdens de in veel opzichten barre laatste oorlogswinter.

De Jong besprak als aanloop tot zijn verhaal over de bevrijding de geallieerde opmars naar Duitsland vanaf de invasie in Normandië. Enkele meelezers vroegen hem waarom hij de aanslag op Hitler (20 juli 1944) en de opstand van Warschau (augustus 1944) uitvoerig had behandeld en wat eigenlijk de samenhang met de gebeurtenissen in Nederland was. Anderen betwijfelden of het voor goed begrip nodig was passages uit voorgaande delen, onder meer die over de concentratiekampen, uitvoerig samen te vatten of te herhalen. De Jong wilde hieraan wel vasthouden, want hij vond dat men dit deel ook op zichzelf moest kunnen lezen. Klein